

Sosialistisia pyrkimyksiä Etelän ristin alla

Anne Heimo

 <https://orcid.org/0000-0002-7693-4710>

Ballaratista Victorian siirtokunnasta löydettiin kultaa vuonna 1851, ja vielä tuolloin Isolle-Britannialle kuuluvaan Australiaan¹ alkoi virrata siirtolaisia kaikkialta Euroopasta. Pohjoismaistakin lähti useita tuhansia siirtolaisia kokeilemaan onneaan eteläiselle pallonpuoliskolle Etelän ristin alle. Victorian kultamaille lähteneiden joukossa oli useita kymmeniä lähinnä nuorehkoja suomalaismiehiä. 1890-luvun alussa Australiassa oli jo noin viisituhatta pohjoismaalaista, joista suomalaisia joitakin satoja. Pääosa heistä asui Etelä-Australiassa, Victorian ja New South Walesin siirtokunnissa.² Seuraavan kerran muutto Etelän ristin alle alkoi kiinnostaa suomalaisia enemmissä määrin 1900-luvun vaihteessa. Tällöin Queenslandiin muutti arviolta noin 180 ihmistä, joista 78:n arvioidaan olleen Matti Kurikan seuraajia.³

1800-luvun lopulla Australia ja sen siirtokunnista etenkin Queensland eli voimakasta kasvun aikaa ja tarvitsi kipeästi uusia asukkaita rakentajiksi, viljelijöiksi ja kaivostöihin sekä perheettömiä naisia palveli-

1 Australiasta muodostui liittovaltio 1901, kun kuusi Isoon-Britanniaan kuuluvaa siirtokuntaa yhdistyivät Australian kansainyhteiseksi (Commonwealth of Australia).

2 Koivukangas 1972; Koivukangas 1986, 64–82; Jupp (toim.) 2001, 51.

3 Koivukangas 1986, 87.

joiksi mutta enenevässä määrin myös aviopuolisoiksi.⁴ Uusia siirtolaisia houkuteltiin maahan näyttävillä mainoksilla ja lehtijutuilla. Vaikka työvoiman tarve oli suuri, kuka tahansa ei kelvannut Australian asukkaaksi. Kun vielä 1860- ja 1870-luvuilla maahan oli saapunut kymmeniä tuhansia siirtolaisia Kiinasta ja Tyynenmeren saarilta, oli yleinen mielipide kääntynyt vuosisadan lopulla ei-valkoisia siirtolaisia vastaan. Vastustus johti lopulta siihen, että maahan hyväksyttiin enää vain valkoisiksi luokiteltuja siirtolaisia ja pääosa aiemmin saapuneista ei-toivotuista siirtolaisista karkotettiin. Emämaan Ison-Britannian valkoiset asukkaat olivat edelleen etusijalla, mutta uuden linjauksen mukaisesti erityisesti pohjoismaalaisia siirtolaisia ryhdyttiin suosimaan.⁵ Norjalaisten, ruotsalaisten ja tanskalaisten lisäksi maahan haluttiin lisää suomalaisia, sillä muiden pohjoismaalaisten tavoin suomalaisten arvioitiin sopeutuvan siirtolaisiksi erityisen hyvin.⁶ Naimattomia suomalaisnaisia kaivattiin palvelijoiksi sekä puolisoiksi.⁷ Pääosa Australiaan vuosien 1851–1892 välisenä aikana muuttaneista suomalaisista oli miehiä, joten sopivista vaimoehdokkaista oli pulaa.⁸

Isoja lupauksia, suuria toiveita

Matti Kurikka erosi *Työmies*-lehden päätoimittajan tehtävistä huhtikuussa 1899 ja etsi uutta suuntaa elämälleen. Hän oli perehtynyt ihanneyhteiskuntiin ja innostui Queenslandin tarjoamista mahdollisuuksista sellaisen toteuttamiseen.⁹ Toukokuun 12. päivänä *Työmies*-lehdessä julkaistussa ilmoituksessa kutsuttiin ihanneyhteiskunnan perustamisesta kiinnostuneita saapumaan paikalle kaksi päivää myöhemmin pidettävään kokoukseen. Kiinnostuneiden määrä yllätti järjestäjät. Helsingin Nuorisoseuran tiloihin Mariankatu 4:ään kokoontui enemmän ihmisiä

4 Jupp 2018, 15–16.

5 Jupp (toim.) 2001, 44–48, 51; Jupp 2018, 15–32. Niin kutsuttu Valkoinen Australia -politiikka (White Australian Policy) lakkautettiin lopullisesti vasta 1973.

6 Ks. esim. *Brisbane Courier* 10.10.1899, 2; *Evening News* 10.10.1899, 4.

7 Jupp (toim.) 2001, 53–54.

8 Koivukangas 1986, 72–82.

9 Niitemaa 1971, 168.

Queensland

Australian puutarha on nykyajan paras

Siirtomaa,

Suloinen ilmanala. Suuri puute maatyömiehistä, naispalvelioista, puutarhuksista y. m. Hallitus on julaissut ruotsiksi

Kuvilla varustetun selityksen

maasta, joka lähetetään jokaiselle

ilmaiseksi ja franko

yhteydessä monen siellä olevan Skandinaavialaisen lausunnon kanssa. Nykyään myönnetään varmalle lukumäärälle

vapaa matka

Lontoosta Queenslaandiin. Ei mitään takaisin maksua. Hyvää maata saadaan

8 smk. hltr

maksettava 10 v:ssä.

Ruotsalainen kirjeenvaihto.

**Queenslandi Gouvernement i Victoria
Strent, London E. b.**

Kuva 18. Suomalaisille suunnattu Queenslandin mainos *Uusi Suometar* -lehdessä 30.4.1899. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.

kuin tilaan mahtui, ja kokousta oli jatkettava toisaalla. Osallistujia oli kummassakin tilaisuudessa arviolta 800. Tapahtuman organisaattori Kurikka moitti puheessaan Suomen poliittista tilannetta ja työväestön asemaa ja tarjosi tilalle ihanneyhteiskunnan perustamista Suomen ulkopuolelle. Kurikka kiehtoivat etenkin Isoon-Britanniaan kuuluvat Queensland ja Uusi-Guinea, joihin molempiin hän suunnitteli tutustumismatkaa. Kanadakin värväsi suomalaisia siirtolaisiksi, mutta muiden sosialistien lailla Kurikka piti Kanadan tarjousta porvarien suunnitelmana ja siksi hänen kaavailemalleen ihanneyhteiskunnalle sopimattomana kohteena. Keskustelun päätteeksi kokouksessa päätettiin perustaa siir-

tolaisseura Kalevan Kansa ajamaan hanketta sekä seuran tueksi 11-jäseninen komitea ja johtokunta. Johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin Matti Kurikka.¹⁰

Seuran ensimmäisessä, helluntaina 21. päivänä toukokuuta 1899 pidetyssä kokouksessa sekä heti seuraavana päivänä pidetyssä toisessa kokouksessa Kurikka esitteli ajatuksiaan elämästä tasa-arvoisessa ihanneyhteiskunnassa, jossa työnteke, ruokailu, opiskelu ja vapaa-aika olisivat kaikille yhteisiä. Kokouksia suunnitelmien toteuttamiseksi jatkettiin pitkien kesää. Kesäkuussa Kurikka matkusti Ouluun tapaamaan Queenslandin hallituksen Suomen-asiamiestä John Antellia.¹¹ Kurikka myös kirjoitti ahkerasti *Työmies*-lehdessä Queenslandin suotuisista olosuhteista: Ilmasto oli maanviljelykselle otollisempi kuin Kanadassa ja terveydelle eduksi. Queenslandin työväki oli järjestäytyntä, ja joissakin siirtokunnissa naisille oli jo annettu osittainen äänioikeus.¹² Kaiken lisäksi Queenslandin hallitus tuki siirtolaisia tarjoamalla laivamatkan vuoden työntekeä vastaan sekä edullista viljelysmaata tulijoille.¹³

Työmies-lehden lisäksi Kurikan suunnitelmista uutisoitiin laajasti sanomalehdistöissä. Ne herättivät myös vastareaktioita. Porvarilliset lehdet pilkkasivat suunnitelmia julkaisemalla kirjoitusten lisäksi pilakuvia Kurikasta ja hänen seuraajistaan. *Kaiku*-lehden Kurikan suunnitelmia pilkkaavan jutun loppukaneettina todettiin: ”Niinpä niin: maassa maan tavalla tai maasta pois.”¹⁴ Jopa *Työmies* yhtyi pilkantekoon julkaisemalla Kurikan suunnitelmista ilkkurisen runon, jossa näkyy ajankohdalle tyypillinen ylimielinen suhtautuminen ei-valkoisiin, vaikka suomalaisten omakaan valkoisuus ei ollut itsestään selvää¹⁵:

10 Niitemaa 1971, 168–169.

11 Niitemaa 1971, 170–172; Ks. myös Kalemaa 1978, 133–137.

12 Jupp 2018, 19–22; Äänioikeus vaihteli siirtokunnasta, ihmisryhmästä ja vaaleista riippuen. Esimerkiksi Queenslandissa naiset saivat äänioikeuden jo vuonna 1905, mutta Australian alkuperäisasukkaat, aboriginaalit, vasta vuonna 1965. Ks. esim. Dryzek 2002.

13 Esim. *Työmies* 23.5.1899, 3; *Työmies* 3.6.1899, 2–3; *Työmies* 14.6.1899.

14 *Kaiku* 19.5.1899, 3.

15 Ks. esim. Huhta 2021, 125–138; Keskinen 2019, 171–173.

Laulu Kviinslannista.

Täällä Suomenlahden puolla
On nyt kotomaamme,
Mutta Kviinslannista tuolla
Toisen kodon saamme.

Täällä on kuin Kurikalla
Aika lyhyt meillä,
Siellä ilo loppumaton
niin kuin neekereillä.

Täällä pomot hallitsee
Ja kukkarokunnan täyttää,
siellä herrat vapisee
Kun työmies ”jöötä” näyttää.

Sinne toivon siivillä
Jos sydän pieni lennä,
Siellä kun on Kurikkakin
Sinne tahdon mennä.

B. R.¹⁶

Syyskuun lopulla *Uusi Suometar* -lehdessä julkaistiin kuvaus Australiasta, koska ”Matti Kurikka on kyllä sinne matkustanut, mutta hänen tiedonantoihinsa ei kukaan luottane, eikä ole hyvä luottaakaan”.¹⁷ Seuraavassa kuussa samaisessa lehdessä julkaistiin elokuussa päivätty kirje, jossa Queenslandiin jo ehtinyt ”Åströmin tehtaan entinen työmies” moitti oloja ja kuvaili työllisyystilannetta kehnoksi.¹⁸ *Uudessa Aurassa* viitattiin jo aiemmin julkaistuihin varoituksiin siitä, miten suomalaisia houku-

¹⁶ *Työmies* 27.10.1899, 3.

¹⁷ *Uusi Suometar* 29.9.1899, 6–7.

¹⁸ *Uusi Suometar* 13.10.1899, 4.

Till Kvinnsland.

Kuva 19. Taiteilija Alex Federley'n kuvitelma Kalevan Kansan rantautumisesta Queenslandiin, jonka nimi on väännetty muotoon Kvinnsland eli Naismaa. Siirtomaan valloittajia iloisesti tervehtivät naiset edustavat Australian alkuperäisasukkaita. Joukkoa johtavan Kurikan lyhyt tukka ja parransänki viittaavat edeltävään kevääseen, jolloin Kurikka joutui ajamaan kuontalonsa voidakseen liikkua tuntemattomana Helsingin kaduilla. *Fyren* 23.6.1899. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.

tellaan orjiksi sokeriruokoviljelyksille korvaamaan siellä aiemmin työskennelleiden Tyynenmeren saarelaisten työpanos.¹⁹ Pilalehdissä julkaistuissa piirroksissa Kurikka kuvattiin milloin palavasilmäisenä kansankiihottajana, milloin kansaansa johtavana Mooseksena.

19 *Uusi Aura* 19.11.1899, 2; Tyynenmeren saarilta, erityisesti Salomonin saarilta ja Vanuatulta, tuotiin vuosina 1863–1904 yli 60 000 niin kutsuttua sokeriorjaa työskentelemään Pohjois-Queenslandin sokeriruokoviljelmillä. Ks. Miller 2010. Saarelaisia kohdeltiin kuin orjia, vaikka he eivät sitä virallisesti olleet. Ks. Jupp 2018, 19.

Matkaan

Heinäkuun loppupuolella Kurikan matkasuunnitelmat olivat edenneet siihen pisteeseen, että matkaan lähtijöitä pyydettiin ilmoittautumaan Kalevan Kansan toimistoon. Kaikki ilmaisen matkan toivossa ilmoittautuneet eivät kuitenkaan täyttäneet Queenslandin viranomaisten ehtoja. Haluttujen siirtolaisten oli oltava 17–35-vuotiaita. Miesten oli oltava maa-, rautatie- tai kivityömiehiä, naisten sopivia palvelijattarien tehtäviin. Perheellisten oli lähdettävä kokonaisina perheinä. Lapsia sai olla, mutta alle 12-vuotiaita korkeintaan kolme. Ilmaisen matkan halunneiden oli lisäksi lupauduttava vähintään vuoden oleskeluun Queenslandissa.²⁰ Tiukat ehdot eivät kuitenkaan lannistaneet kaikkia halukkaita, vaan suomalaisia lähti matkaan myös omalla kustannuksellaan. Yksi oma-aloitteisesti Queenslandiin muuttaneita oli raumalainen nahkurinkisälli Frans Nyman (1857–1941) perheineen. Vuonna 1902 Nyman asettui Yandinaan Nambouriin, jossa hänestä tuli menestynyt rakennusurakoitsija.²¹

Elokuun 8:ntena vuonna 1899 koitti lähtöpäivä. Matti Kurikka kuvaili matkan edistymistä *Työmies*-lehdelle kirjoittamissaan kirjeissä. Astrea-laivalla lähti Helsingistä kohti Lontoota Kurikan lisäksi kuusi muuta aikuista ja kolme lasta. Lontoossa Kurikka tapasi Queenslandin hallituksen edustajan August Larsenin. Vasta tällöin kävi ilmi, että tuetulle siirtolaisuudelle oli muitakin ehtoja. Vaikka siirtolaisilta toivottiin kokemusta tietyiltä aloilta, säästöjä omaavilta ammattimiehiltä evättiin oikeus ilmaiseen matkaan.²² Rajoitukset johtuivat siitä, että Queenslandin ammattiliitot olivat ryhtyneet vastustamaan ulkomaisten ammattilaisten tuloa työmarkkinoilleen. Raskaisiin töihin valmis ammattitaidoton työväki sen sijaan toivotettiin tervetulleeksi.²³

Lontoosta seurue jatkoi matkaansa Oroya-laivalla Suezin kanavan kautta Australian länsirannikolle Albanyyn. Sieltä matka jatkui Melbournen kautta Sydneyyn. Laivanvaihdon jälkeen suomalaiset jatkoivat

20 Niitemaa 1971, 173; ks. myös *Työmies* 24.7.1899, 2.

21 Genealogy Sunshine Coast (toim.) 2009, 138; *Juhan suku-uutiset*, Australian siirtolaisia 12.10.2009. Ks. myös Niitemaa 1971, 172; *Työmies* 24.10.1899, 2.

22 *Työmies* 23.8.1899, 2–3.

23 *Työmies* 15.9.1899, 3.

Ihanne-maassa eli siellä misä piimää ja puuroa wuofaa.

Kuva 20. Nuosuomalaisia tukeneen pilalahden näkemys Kurikan ihanneyhteiskuntavisiosta. Alex Rapp, *Velikulta* 7.9.1899. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.

välittömästi matkaansa Brisbaneen, minne he saapuivat jo seuraavana päivänä 2. lokakuuta.²⁴

Kurikan matkatessa toiselle puolelle maapalloa Kalevan Kansa jatkoi uuden puheenjohtajansa muurari Hyvärisen johdolla siirtolaisten rekrytointia. Kurikka oli eronnut Kalevan Kansan johtokunnasta sekä lopullisesti *Työmies*-lehden päätoimittajan virasta juuri ennen matkaanlähtöään. Rekrytointi kärsi puheenjohtajan vaihdoksen vuoksi hetkellisen

²⁴ *Työmies* 25.10.1899, 1–2; *Työmies* 23.11.1899, 1.

notkahduksen mutta elpyi jälleen syksyn aikana. Rekrytointia vauhditettiin pitkin syksyä julkaisemalla *Työmies*-lehdessä Kurikan matkakertomuksia ja Queenslandin viranomaisten mainoksia ja puffeja.²⁵ Tuona syksynä 1899 myös maaseudulla liikkui rekrytoijia houkuttelemassa tilattomia siirtolaisiksi. Lohjalainen räätälin vaimo Mathilda Grönqvist paheksuu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistolle lähettämässään kuvauksessa, kuinka hänen miehensä joutui tuolloin tällaisen yllyttäjän pauloihin.²⁶ Kaksi Queenslandin hallituksen edustajaa, herrat August Larsen Lontoosta ja John Antell Oulusta, jopa saapuivat syyskuussa paikan päälle Helsinkiin markkinoimaan Queenslandin tarjoamia mahdollisuuksia. Miehet päivystivät viikon ajan hotelli Kalevassa ja lupasivat *Työmiehen* etusivulla julkaistussa suuressa mainoksessa tietoja Queenslandista ja hallituksen tarjoamista ilmaisista matkoista sekä kuvallisia selityksiä Australiasta kaikille kiinnostuneille.

Perillä Queenslandissa

Saavuttuaan Brisbaneen matkalaiset asettuivat asumaan Queenslandin hallituksen ylläpitämään siirtolaishotelliin ja ryhtyivät työnhakuun, sillä rahaa oli ansaittava maan lunastamiseksi Kalevan Kansan suunnitelmien toteuttamiseksi. Heti alkajaisiksi Matti Kurikka antoi haastattelun, jossa hän esiintyi suomalaisten ”eräänlaisena” asiamiehenä ja kuvaili muuttajia ”suomalaisiksi hugenoteiksi”, jotka hakivat turvaa Queenslandista. Lisäksi hän kuvaili muuton taustoja sekä suomalaisten odotuksia uudesta kotimaasta. Seuraavalla viikolla sanomalehdet ympäri maata uutisoivat suomalaisten saapumisesta ja julkaisivat osia haastattelusta.²⁷ Uutisissa käy ilmi, että suomalaisia pidettiin hyvinkin sopivina siirtolaisina paikkaamaan Queenslandin työvoimapulaa.

25 Ks. esim. *Työmies* 24.10.1899, 2; *Työmies* 28.10.1899, 4; *Työmies* 11.11.1899, 2; *Työmies* 29.11.1899, 1–2.

26 Mathilda Grönqvist, Paimintoja viime vuoden tapahtumista kansan keskuudesta, kansio 1, Mathilda Grönqvistin arkisto, Kirjallisuuden ja kulttuurihistorian arkisto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura; Kuismin 2019; Suomenjoki 2016.

27 Australian kansalliskirjaston digitaalisen arkiston Troven mukaan 3.10.1899 annettu haastattelu tai siihen perustuvia lehtijuttuja suomalaisten saapumisesta Queenslandiin julkaistiin kymmenissä sanomalehdissä ympäri maata.

Suomalaiset ovat tunnettuja säästäväisyydestään ja raittiudestaan, ja he ovat kansana ottaneet merkittäviä edistysaskeleita kuluneen vuosisadan aikana. Heidän koulutusjärjestelmänsä on vankka ja kattava, ja heidän paikkansa eurooppalaisten keskuudessa on yhtä hyvä kuin parhaiden saksalaisten ja pohjoismaalaisten, sellaisten, jotka me toivotamme lämpimästi tervetulleiksi pysyviksi lisäksi Queenslandin väestöön. On toivottavaa, että herra Matti Kurikka kykenee innostamaan maanmiehiään kohtuullisissa määrin muuttamaan tähän kolkkiaan Australiaa – –.²⁸

Suomalaiset, jotka, kuten suurin osa lukijoistamme jo tietää, ovat viime aikoina muuttaneet runsain määrin Yhdysvaltoihin ja Kanadaan paetakseen Venäjän harjoittamaa sortoa, ovat rodultaan erityisen sopivia siirtokunnan asukkaiksi. Vakaina, sitkeinä ja vähäisiin tuloihin tyytyväisinä he eivät luultavasti osoittaudu samanalaisiksi kuin ne ei-toivotut uudisasukkaat, jotka maata saatuaan elävät pitämällä muiden karjaa omanaan ja vaihtamalla hevosia – –.²⁹

Osa suomalaisista jäi Brisbaneen, osa jatkoi lähes välittömästi matkaansa eri puolille Queenslandia työnhakuun. Kurikka jäi Brisbaneen edistämään suomalaisten asiaa. Ensimmäiset viikot Kurikka riemuitsi uudesta vapauden tunteesta, mutta jo varsin pian hän joutui toteamaan, että olosuhteet Queenslandissa olivat tyystin toisenlaiset kuin hän oli odottanut: tarjolla olevat työt olivat raskaita, työväestö ei ollut järjestäytynyt ja kielitaidottomina suomalaisten oli vaikea saada töitä.³⁰ Lopulta Kurikka lähestyi Queenslandin hallitusta kirjeellä. Tämän seurauksena häntä pyydettiin kirjoittamaan suomenkielinen selvitys Queenslandin oloista

28 "The Finns are noted for their thrift and sobriety, and they have made wonderful advances as a people during the present century. Their system of education is sound and comprehensive, and their place among Europeans is equal to that of the best Germans and Scandinavians, such as we delight to welcome to Queensland as permanent additions to the population. It is to be hoped that Herra Matti Kurikka will be able to stimulate the immigration of a fair number of his countrymen to this corner of Australia – –." *Brisbane Courier* 10.10.1899, 2. Käännös kirjoittajan.

29 "The Finns, who, as most of our readers know, have been lately emigrating in large numbers to the States and Canada in order to escape Russian oppression, are a race who make remarkably good colonists. Steady, persevering, and contented with small profits they are not likely to turn out that very undesirable class of settlers who take up a piece of land and live by mistaking other people's cattle for their own, and swopping horses – –." *Evening News* 10.10.1899, 4. Käännös kirjoittajan.

30 Niitemaa 1971, 179–180; *Työmies* 23.11.1899, 1; *Työmies* 29.11.1899, 1–2; *Työmies* 8.12.1899, 2.

suomalaisille palkkiota vastaan mutta suomalaisten hankkeen toteuttamista haluttiin lykätä.³¹ Hallituksen muuttunut asenne saattoi johtua siitä, että hallitus pääsi vasta nyt perille hankkeen luonteesta sosialistisena utopiana. Queenslandin hallituksella oli kokemusta jo useista aiemmista epäonnistuneista utopistisista hankkeista, eikä se ollut halukas tukemaan uutta.³² Brisbanessa jo asuvat suomalaiset olivat valmiita tukemaan uusia siirtolaisia, mutta vain harva heistä oli innostunut liittymään Kalevan Kansaan.³³ Joulukuun 8. päivänä *Työmies*-lehdessä julkaistussa kirjoituksessaan Kurikka jo varoitti maanmiehiään lähtemästä Queenslandiin tai ainakin odottamaan seuraavaan kevääseen.³⁴

Viranomaisten suhtautumisesta lannistunut Kurikka muutti pois siirtolaishotellista, leikkasi pois hiuksensa ja viiksensä ja hakeutui salanimen turvin tehdastöihin välttyäkseen hallituksen tarkkailulta.³⁵ Koska työllisyystilanne Brisbanessa ei näyttänyt merkkejä elpymisestä, Kurikka päätti etsiä töitä muualta. Pohjois-Queenslandin kasvava kairosteollisuus vaati uusia rautatieyhteyksiä, ja joulukuun lopulla Kurikka lähti yhdessä miesjoukon kanssa rakentamaan rautatietä Mareebasta Chillagoen. Matkaa Brisbanesta työmaalle oli yli 1800 kilometriä. Naiset jäivät lasten kanssa toistaiseksi Brisbaneen.³⁶

Alkuun hyvin sujuneeseen yhteiseloon alkoi vähitellen syntyä säröjä. Ratapölkkyjen teko oli raskasta työtä ja olosuhteet helteisessä erämaassa karut. Seurue joutui asumaan alkeellisissa oloissa teltoissa. Huonosti englantia taitavia suomalaisia käytettiin työmaalla hyväksi. Kurikka oli ainoa, joka hallitsi kielen edes jollain tasolla, mutta hänkään ei pystynyt olemaan avuksi joka tilanteessa. Urakoitsija kieltäytyi maksamasta sovittua hintaa, koska ei ollut tyytyväinen pölkkyjen laatuun. Seurueen keskuudessa alkoi ilmetä erimielisyyksiä, jotka johtivat siihen, että osa porukasta ryhtyi työskentelemään erillään pääryhmästä. Ongelmia kasaantui yhä lisää, kun seurueeseen liittyivät Brisbaneen jääneet naiset lapsineen.³⁷

31 Niitemaa 1971, 181; *Työmies* 29.12.1899, 2.

32 Metcalf 1996, 31.

33 Niitemaa 1971, 182–183; Kalemaa 1978, 141.

34 *Työmies* 8.12.1899, 2.

35 Niitemaa 1971, 181; *Työmies* 29.12.1899, 2.

36 Kalemaa 1978, 143; Franklin 1994.

37 Kalemaa 1978, 143–144.

Historioitsija Olavi Koivukangas haastatteli vuonna 1970 Kurikan seurueeseen lapsena kuulunutta Aino (Ivy) Hirmukalliota (o.s. Kotkamaa) ja historioitsija Bill Metcalf vuonna 1994 Ainon tyttärtä Arla Franklinia (o.s. Hirmukallio). Ainon vanhemmat olivat matkanneet Pohjois-Queenslandiin omalla kustannuksellaan jo ennen Kurikan seurueen saapumista sinne. Kuultuaan Kurikan saapumisesta he päättivät liittyä hänen seurueeseensa. Arlan mukaan seurue koostui kolmesta neljästä perheestä ja ryhmästä nuoria miehiä. Tilanne oli jo tässä vaiheessa niin tiukka, että Kurikka kävi välillä soittamassa lähellä sijaitsevien pikkukaupunkien hotelleissa pianoa ansaitakseen rahaa seurueelleen. Haastattelussaan Arla kertoo Kurikan vähitellen väsyneen ”suuriin puihin, korkeaan karheaan heinään, kosteaan ilmastoon, kääärmeisiin, alastomiin aboriginaaleihin ja näiden pitkiin keihäisiin, bumerangeihin, kilpiin ja kirppuisiin kengurukoiriinsa” ja päättäneen siksi siirtyä seurueensa kanssa muualle. Matkasta ei kuitenkaan tullut mitään. Seurue näki nälkää ja kokeiltuaan jopa eri papukaijalajien syömistä joutui lopulta ampumaan nälän pitimeksi villisian ja sai salametsästyksestä sakot.³⁸ Toisessa versiossa seurueen kerrotaan pelastautuneen heille ruokaa tarjonneiden kiinalaisten siirtolaisten avulla.³⁹ Kuusi kuukautta Chillagoen saapumisensa jälkeen yhteisö hajosi lopullisesti ja seurueen jäsenet lähtivät kukin teilleen.⁴⁰ Kotkamaat jäivät Chillagoen töihin, kunnes perhe muutti myöhemmin Nambouriin.⁴¹

Kohti Kanadaa

Seurueen hajottua Kurikan kerrotaan harhailleen eri puolilla Queenslandia vältellen muita suomalaisia ja elättäneen itsensä työskentelemällä Kalevi Kalemaan sanoin ”sokerifarmeilla, hevuskuskina ja pianonvirittäjänä”.⁴²

38 Franklin 1994. Käännös kirjoittajan. Ks. myös Koivukangas 1972, 136; Kalemaa mainitsee, että rata-työmaan urakoitsija olisi tarjonnut seurueelle työtä vielä pohjoisemmassa (1978, 144) mutta muut suomalaislähteet eivät mainitse tästä.

39 Koivukangas 1972, 136; Metcalf 1995, 33; Cormick 2000, 165.

40 Niitemaa 1971; Koivukangas 1986.

41 Franklin 1994.

42 Kalemaa 1978, 145. Ks. myös Koivukangas 1972, 136.

Kurikan Suomeen jääneet kannattajat yrittivät houkutella häntä palaamaan ja ilmoittivat jopa kustantavansa hänen kotimatkinsa, mutta Kurikka ei ollut tästä vaihtoehdosta kiinnostunut. Sen sijaan hän oli valmis uudelleen arvioimaan näkemyksensä siirtolaisuudesta Kanadaan, kun kolme Australiasta jo alkuvuodesta 1900 Kanadaan matkaansa jatkannutta suomalaista Heikki Kilpeläinen, Aatami Korhonen ja Viljo Jokinen lähestyivät Kurikkaa kutsulla saapua Vancouveriin johtamaan sinne saapuneita siirtolaisia. Epäonnisen Chillagoen hankkeen jälkeen Kurikan oli helppo unohtaa aiemmat ennakkoluulonsa Kanadaan muuttotaan ja hyväksyä kutsu. Kurikan suostuttua miehet järjestivät keräyksen ja saivat koottua Kurikalle matkarahat.⁴³

Kurikka matkusti Kanadaan elokuussa 1900. Tätä ennen hän kirjoitti kitkerän vuodatuksen kokemuksistaan Australiassa otsikolla ”Farewell to the Brothers in Queensland”. Kirjoituksessaan hän ilmaisi syvän pettymyksensä Queenslandin työläisiä kohtaan, joita hän piti juoppoina, sivistymättöminä ja vierasmaalaisia kohtaan vihamielisinä.

Olen ollut täällä nyt kahdeksan kuukautta! Ja mitä olen täältä löytänyt? Pettymyksiä, vain pettymyksiä! Esitteiden synnyttämät odotukset siitä, että siirtolaiset ansaitsevat rahaa lyhyessä ajassa ja hankkivat omaa maata Queenslandissa, ovat kaikki haihtuneet ilmaan. Kaikki kirjoitukseni Queenslandin viranomaisten silmien avaamiseksi niille mahdollisuuksille, mitä suomalaissiirtolaisuuden suunnan kääntäminen Amerikasta Queenslandiin merkitsisi, ovat valuneet hukkaan. Tältä osin tehtäväni Suomen ”hugenoteille” on epäonnistunut. Selvä, jos asiat ovat näin, kokeilen toista, vaativampaa keinoa. Ryhdyn tavalliseksi työläiseksi ja Labour-puolueen kelpo jäseneksi ja hankin tällä tavoin vaikutusvaltaa puolueessa levittääkseni suurta ajatustani. Mutta Brisbanessa ja muissa paikoissa, viimeksi Chillagoen rautatietyömaalla, saamieni kokemusten jälkeen olen luopunut myös tästä suunnitelmasta. Samalla hankin kokemusta työmiehenä olosta. Opin tietämään, että työläiset ovat Queenslandissa – poikkeuksia tietysti on – liian juoppoja, liian

43 Kalemaa 1978, 147–148; Wilson 2018, 57.

karkeita ja liian vihamielisiä ulkomaalaisia kohtaan, vaikka nämä olisivat niin raittiita, ystävällisiä ja rehellisiä kuin suomalaiset, että he voisivat tasa-arvoisesti pyrkiä samoja pyhiä päämääriä kohti. Mutta tämä ei ole minua erottanut Queenslandista ja murskannut unelmiani aktiivisesta tulevaisuudesta tässä yhteiskunnassa. Saatuaani hiljattain suomalaisilta kutsun tulla perustamaan suomalaista siirtokuntaa Amerikkaan jätän Suomen työväenpuolueen todellisena edustajana jäähyväiseni veljilleni Queenslandiin. Minä ja kanssamieheni – sillä kaikki suomalaiset tulevat jättämään tämän kauniin maan jäljessäni – tapaamme tulevaisuudessakin Englannin lipun alla. Nykytilanteessa se on parempi kuin kaikki muut, tarjoten vapautta ja muutosta korkeamman ihmisyyden saavuttamiseksi, ja minä olen sen todellinen puolustaja. Ystävällinen toiveeni on, että Queenslandin asukkaat mahdollisimman nopeasti kohoavat samalle sivistyksen tasolle kuin muut maailman sivistyneet kansat. – Matti Kurikka⁴⁴

Alun perin *Cairns Advocatissa* julkaistu kirje julkaistiin lähes sanasta sanaan useassa muussakin lehdessä.⁴⁵ *Maryborough Chronicle, Wide Bay*

44 "I have been here now eight months. What did I find here? Disappointments only disappointments! All the prospects of possibility for the immigrants to gain money in a short time and get their own land which the Government of Queensland had represented in their pamphlets, have vanished as soap-bubbles. All my essays to open the eyes of the Government to comprehend the great advantage to this indebted country of the bending of the large Finnish emigration from America to Queensland, got lost. My task for the 'Huguenots' of Finland was impossible to realise in that way. Alright, did I think, I will try the other, although harder way. I will become an ordinary worker, become a good member of the Labour party, win in that way an influence in the party, and begin then anew the realisation of my great idea. But, after the experience I got in Brisbane, in some other places, and at last by the Chillagoe railway, I have already given up this programme, too. Meanwhile I collected some experiences of a worker. I learnt to know that the labourers in Queensland — there are of course, exceptions— are too drunk, too vulgar, and too hateful against all foreigners that are sober, friendly, and honest as the Finns, to think that they could become equals with them striving for the same holy ideals... But that has not pulled me apart from Queensland and abolished all the dreams of an active future in this society. Called lately by many Finns to America to order there a Finn-colony, I say as a real representative for the Labor party of Finland my farewell to the brothers of Queensland. I and my fellows — for after me truly all Finns will leave this beautiful country— will in future still meet together under the English flag. In the present age it is better than all others, assuring freedom and higher revolution to humanity, and I will be one true defender of it. My friendly hope is only that the people of Queensland as soon as possible will rise to the same level of civilisation as the other cultured peoples of the world. – Matti Kurikka" *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser* 27.7.1900, 3. Käännös kirjoittajan.

45 Esim. *The Workerissa* 27.7.1900 kirjeestä julkaistiin huomattavasti pidempi versio.

and Burnett Advertiser julkaisi kirjeen yhteydessä jutun, jossa yhdyttiin Kurikan ajatuksiin ja valitettiin haluttujen siirtolaisten menetystä:

He olivat hienoja tovereita; vaatimattomia, siistejä, miehisiä – jokainen heidät tavannut puhuu heistä hyvää. He olivat koulutettuja ja valistuneita, kovaan työntekoon tottuneita ja pitivät työnteosta. Nämä Queenslandiin saapuneet suomalaiset olivat rotunsa upeita edustajia. Lähes jokainen oli siirtolaisena painonsa arvoinen hopeassa. Pienellä kannustuksella, pienellä huolenpidolla, he olisivat asettuneet tuottajiksi maalle ja perustaneet kaltaisiaan perheitä Australian eduksi.⁴⁶

Sytä Kurikan suunnitelmien epäonnistumiseen oli useita. Australiaa koetteli lama, ja varsinkin kielitaidottomien työläisten oli vaikea työllistyä. Queenslandin siirtolaisasiamies J. O'Neill Brenan raportoi siirtokunnan viranomaisille suomalaisten olevan hitaita sopeutumaan uusiin olosuhteisiin ja työnantajien vieroksuvan heitä puutteellisen kielitaidon vuoksi. Suomalaisten luonteenpiirteistäkin mainittiin raportissa. Brenan myös moitti sitä, että vain osa suomalaisista tarttui heille tarjottuihin työ- ja viljelytilaisuuksiin.⁴⁷ Kurikkaa syytettiin myös huonosta johtamisesta sekä suhteistaan yhteisön naimisissa oleviin naisiin.⁴⁸ Australian siirtolaisuuden tutkija historioitsija Olavi Koivukangas pitää yhtenä keskeisenä syyinä epäonnistumiseen sitä, että Kurikka ja hänen seuraajansa olivat kaupunkilaisia, käsityöläisiä ja puuseppiä, joilla ei ollut kokemusta raskaista töistä.⁴⁹

46 "They were fine fellows; modest, cleanly, manly – everybody who has seen them speaks well of them. They were educated and enlightened, but used to hard labor, and liking labor. These Finns who came to Queensland were excellent types of their race. Nearly every man was worth his weight in silver as a colonist. With a little encouragement, a little care, they would have settled on the soil as producers, to rear families like themselves for the good of Australia." *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser* 27.7.1900, 3. Käännös kirjoittajan.

47 Koivukangas 1986, 87–93.

48 Koivukangas 1972, 140; Koivukangas 1986, 93; Metcalf 1995, 33; Kurikka kuvataan usein naistenmiehenä (ks. esim. Cormick 2000, 121–125). Mielikuvaa ovat vahvistaneet Kurikan ajatukset vapaasta avioliitosta (Pollari 2010).

49 Koivukangas 1972, 140; Koivukangas 1986, 93.

Kurikan perintö Australiassa

Olavi Koivukankaan haastatteleman Aino Hirmukallion mukaan Kurikan mukana Kanadaan matkusti ”yhdeksän nuorta miestä ja kolme perhettä”. Ainon vanhemmat olisivat myös halunneet seurata Kurikkaa, mutta monilapsisella perheellä ei ollut varaa matkalippuihin.⁵⁰ Muut Kurikan seurueeseen kuuluneet hajaantuivat eri puolille Australiaa, kuten Image Flatiin Nambouriin, missä suomalaisille oli tarjolla seitsemänvuotisia vuokrasopimuksia ”synkässä tropiikissa”, kuten Hilma Weston (o.s. Wuolle, myöhemmin Anderson)⁵¹ kuvasi paikkaa Olavi Koivukankaalle haastattelussaan vuonna 1981. Hilma oli ollut vasta puolitoistavuotias, kun hänen vanhempansa lähtivät Kurikan innostamina Queenslandiin.⁵² Nykyään Sunshine Coastina tunnettu rannikkoseutu tunnetaan australiansuomalaisen siirtolaisuuden syntysijana.⁵³ Noin sata kilometriä Brisbanesta pohjoiseen sijaitsevalle syrjäiselle alueelle oli asettunut jo muutama vuosi ennen kurikkalaisten saapumista muutamia suomalaisperheitä, kuten Ron(n)lundit (ent. Pihlajaviita) ja Lundanit, viljelemään sokeriruokoa raivaamallaan pelloilla.⁵⁴ Vuonna 1902 Finburyksi kutsuttuun kyläyhteisöön kuului 19 suomenkielistä miestä, 11 naista ja 25 lasta sekä 12 suomenruotsalaista henkilöä, yhteensä 67 henkilöä.⁵⁵ Kaksi vuotta myöhemmin yhteisö koostui 11 taloudesta ja noin 60 henkilöstä.⁵⁶

Kurikan kannattajat perustivat vuonna 1902 Asiainedustusseura Erakko -nimisen seuran yhteisön asioiden ajamiseksi. Seuran säännöissä todetaan, että

50 Koivukangas 1972, 139.

51 Henkilöiden nimien kirjoitusasu vaihtelee lähteestä toiseen. Useat suomalaiset myös vaihtoivat sukunimensä maahan saapuessaan.

52 Weston 1981. Hilma Westenin (o.s. Wuolle) haastattelu; ks. myös Hilma Westenin englanninkielinen haastattelu vuodelta 1985, Sunshine Coast Council – Heritage -verkkoapalvelu. Vrt. Niitemaa 1971, 254.

53 Heimo 2016, 98.

54 Queenslandin Department of Immigrationin edustaja ilmoittaa 11 suomalaisen asettuneen viljelemään sokeriruokoa Nambourin alueelle 24.9.1900 päivätyssä vastineessaan; Hilma Weston (1981; 1985) kuvaa haastatteluissaan suomalaisyhteisön elämää.

55 *Orpo* 18.1.1903, 6.

56 *The Telegraph* 6.4.1904, 3.

1§ Seuran tarkoitus on yhdistää suomalaiset Finbury'ssa yhteiseen toimintaan henkisen ja yhteiskunnallisen asemansa parantamiseksi, sekä aineellisen toimeentulonsa vaurastuttamiseksi. Seura ei kuitenkaan ota mitään vakituista asiaa ohjelmaansa, seuran tarkoitus on kuitenkin kannattaa kaikkia sellaisia kysymyksiä mitkä koskevat parannuksia nykyisissä yhteiskunta oloissa.⁵⁷

Seuran ensimmäisiä tehtäviä oli anoa kunnalta ”trammitien” rakentamista myös pitäjän syrjäisimpiin kolkkiin.⁵⁸ Finburyyn kaivattiin myös yhteistä kylpysaunaa, mutta äänestyksen jälkeen ”isän maallinen kylpysauna” hävisi ”uimahuoneelle”.⁵⁹ Seuran tehtävänä oli myös järjestää jäsenilleen vapaa-ajan toimintaa, kuten iltamia, juhlia ja urheilukisoja.⁶⁰

Lokakuussa 1902 W. Rajaniemi ehdotti, että seura ryhtyisi julkaisemaan käsinkirjoitettua sanomalehteä. Lehden nimeksi valittiin *Orpo* ja näytenumeron toimittajiksi L. R. Nyström, A. E. Lundan ja W. Rajaniemi, jotka olivat kaikki saapuneet maahan Kurikan innostamana.⁶¹ Lehteä ilmestyi vain yksi kappale, joka käsinkirjoitetuille lehdille tyypilliseen tapaan luettiin ääneen seuran kokouksissa.⁶² Ensimmäinen numero luettiin marraskuun 9. päivänä pidetyssä kokouksessa.⁶³ *Orpo* koostui yhteisön jäsenten kirjoituksista sekä muissa lehdissä julkaistuista juutuista, jotka toimituskunta jäljensi. Lehden toimittajat olivat tottuneita kirjoittajia, joita välillä harmitti tottumattomien kirjoittajien kirjoitusten taso, mutta lehden periaatteena oli julkaista kaikki kirjoitukset sellaisenaan.⁶⁴ Ensimmäisenä vuonna lehti julkaistiin 16 kertaa ja lehdessä ilmestyi toimituskunnan mukaan ”87 tekstiä, 17 runoa, uutisia ja jopa muutama ilmoitus” 13 eri kirjoittajan voimin.⁶⁵ Lisäksi lehdessä ilmestyi pitkäköjä ideologisia kirjoituksia muun muassa sosialismista, am-

57 Erakko-seuran kantakirja 1§; *Orpo* 1/1902, 3–5.

58 Erakko-seuran pöytäkirja 6.5.1902 3 §; 20.7.1902 5 §; Queenslandiin jo 1890 muuttaneen Frank Hilmanin pyyntö koski juna, jolla sokeriruoko kuljetetaan sokerimyllyyn.

59 Erakko-seuran pöytäkirja 5.10.1902 4 §.

60 Erakko-seuran kantakirja 12 § ja 13 §.

61 Erakko-seuran pöytäkirja 12.10.1902 4 §; Niitemaa 1971, 257–259.

62 Käsinkirjoitetuista lehdistä ks. Salmi-Niklander 2013a; Salmi-Niklander 2013b.

63 Erakko-seuran pöytäkirja 9.11.1902 3 §.

64 *Orpo* 18.10.1903, 3–4.

65 *Orpo* 18.10.1903, 3.

Erään maissi.

(Säveltäjä on kehittänytä potkijansa.)

Meil' maassa, vieras heijastus,
 On uuden, valon säestys.
 Ja rintojemme voimakkuus,
 Niin aamu-ruskon salaisuus.
 Se loistaa aini,
 Jos pilvi vain,
 Yon verhoaa,
 Sillä kirkkistaa.
 "Ja vallo on sil' auringon"

Myrsky rutjota kyllä voi,
 Maan jalo aale vihannoi.
 Jalosti kuin vaan töitellessään,
 Leilla verten kunniahtakaan.
 Ohyksimämme,
 Ja mielimme.
 Napukaati,
 Min loistakoon
 "Myös kuroittakoon kiveys"

Kai päivä on miina ihana,
 Uuden aatteen valossa.
 Se sydämme kirkkastaan,
 Myös kymmet koudat keltattaa.

Kuva 21. Orpo-lehden kansi. Siirtolaisuusinstituutti.

Kuva 22. I. O. Peurala ja muutamia muita suomalaisia "keininhakuussa". Siirtolaisuusinstituutti.

mattiliitoista ja naisasiasta sekä kirjeitä, pakinoita, tarinoita, debatteja ja kritiikkejä. Vuosien 1902–1904 aikana lehteä ilmestyi kaikkiaan 26 numeroa ja yksi joulunumero, yhteensä 210 sivua.⁶⁶

Orpo-lehden sivuilta löytyy vain harvoja suoria mainintoja Kurikasta. Chillagoessa mukana ollut I. O. Peurala kuvailee, miten hän ja hänen viisi toveriaan saapuivat kerran illansuussa Mareebaan ilman tietoa yösiijasta. Peurala ei mainitse seurueen jäseniä nimeltä mutta viittaa seurueen johtajaan "Pitkänä miehenä". Pitkä mies oli mustapartainen ja joukon vanhin sekä ainoa, joka oli englannin kielen taitoinen. Kun käy ilmi, että heillä ei ole varaa maksulliseen yösiijaan, Pitkä mies ehdottaa yöpymistä "puun alla". Harhailtuaan hetken miehet löytävät pienen puusen majan, jonka talon emäntä ilmoittaa olevan sikakarsina. Pitkä mies ei tästä lannistu vaan taivuttaa miehet yöpymään karsinassa. Vain Peurala ja joukon "Nuukin mies" kieltäytyvät ja hakeutuvat muualle nukkumaan. Aamulla miehet tapaavat, ja Peurala toteaa, että "olivat he kaikki

⁶⁶ Niitemaa 1971, 195.

nousseet ylös niin kuin 'Pitkä mies' vakuutti ja ei heistä voinut päättää misä he yötä oli ollut, olivatko sitten olleet Hotellissa, eli siian karsinas...Ei edes hajustakaan!"⁶⁷

Nimimerkki "Tolonen" kirjoittaa näkemästään unesta, jossa hän katselee suurenuslasilla paikalliselta Blackall-vuorelta Malkosaarta ja Kalevan Kansan pirttiä:

Ja hämmästyksekseni näin Malkosaaren ja Kalevankansan pirtin. Matti seiso pirtin katolla viirujen seassa lähellä savutorvea, puhaltuen torveen. Uusi harmi minulle. Ei tullut telefoni aparaattia mukaan, että olisin asettanut sen tuon tolpan juureen ja kuullut äänen Kurikkalasta. ajattelin, että Aika-lehteä on uudella keksintötavalla aljettu ulosantamaan siten, että Matti huutaa torveen luke-malla niin kuin meidänkin lehteä – –.⁶⁸

Löydettyään unessa kiikarit kirjoittaja havaitsee, että "Kalevanpirtti" onkin laiva täynnä Queenslandiin saapuvia skotlantilaisia naisia, joita hän lähtee pikaisesti vastaan.

Kurikan aatteet näkyvät joidenkin muidenkin kirjoitusten taustalla, kuten osuuskaupan perustamista koskevassa vetoimuksessa:

Lopuksi otan Matti Kurikan lauseen, jonka hän sanoi neljä vuotta sitten Bundabere'issä erään muurahaispesän ääressä jotenkin tähän tapaan: "Kunpahan kaikki tulisi vakuutetuksi että Jumalainen natsarealainen filosofi tarkoitti juuri tuollaista kooperatiivisuutta, kuin muurahaisilla on, kuin hän opetti filosofiansa taivaallisen isämme tahdon täyttämisestä ja silloin tulisi kaikki huomaamaan, että koko avaruus on kooperatiivinen kokonaisuus-mikroskopi – jossa me inhimmilliset olennot mikrokosmoksemme avulla näkisimme olevamme, kaikkialla olevan ja kaikkia rakastavan soluja."⁶⁹

67 *Orpo* 27.6.1903, 13–16.

68 *Orpo* 18.1.1903, 7–8.

69 *Orpo* 8.11.1903, 9.

Kurikka ei unohtanut Australiaan jääneitä kannattajiaan vaan muisti heitä kirjeillä, joista yksi, I. O. Peuralalle lähetetty, julkaistiin *Orpo*-lehdessä tammikuun lopulla 1904. Marraskuun 10. päivänä 1903 päivätystä kirjeessään Kurikka vertaa Sointulaa Nooan arkkiin, joka tarjoaa pelastuksen sinne tuleville, ja pyytää tukea hankkeelle. Kirjeen mukana lähetetyn *Aika*-lehden ensimmäisen numeron Kurikka pyytää lukemaan ääneen. Samassa lehdessä nimimerkki ”Tolonen” ilmoittaa saaneensa yksityiskirjeessä tiedon, että Malkosaareen olisi ”viime vuoden loppuneljänneksellä saapunut” 227 henkeä ja rakenteilla olisi rautavalimo ja sahalaitos.⁷⁰ Tässä vaiheessa pieni Australian-yhteisö oli kuitenkin jo jakaantunut kahteen puolueeseen. Kansallismielisiin Tvedis-Finneihin kuului Kurikan entisiä kannattajia, jotka olivat pettyneet häneen Chilla-goen-aikana. Sosialistiseen Suomalaiset-puolueeseen taas kuuluivat ne, jotka edelleen tukivat Kurikan näkemyksiä.⁷¹

Erakko-seura hajosi marraskuussa 1904 jäsenten keskinäisiin erimielisyyksiin, ja seuran varat päätettiin lahjoittaa Sointulalle.⁷² Virallisesti seura ilmoitti syyksi jäsenten liian heikon sitoutumisen seuran tavoitteisiin⁷³, mutta Vilho Niitemaan mukaan syynä olivat henkilösuhteet ja maanomistusriidat.⁷⁴ Seura pysyi loppuun asti uskollisena periaatteilleen julkaista kaikkien kirjoitukset sellaisenaan lehdessä, ja viimeisissä numeroissa käsitelläänkin laajasti syitä toiminnan loppumiseen. Kahdessa viimeisessä numerossa lehden pitkäaikaisiin toimittajiin kuuluva I. O. Peurala kirjoittaa seuran historiasta otsikolla ”Pikakuvia laivasta – Historiallinen novelli”. Kolmiosaisessa ja kymmenen sivua pitkässä kirjoituksessaan Peurala vertaa seuran syntyä ja pyrkimyksiä laivaan ja sen toimintaan.⁷⁵ Parodia, satiiri ja ironia ovat käsinkirjoitetuille lehdille tyypillisiä keinoja käsitellä yhteisön keskinäisiä suhteita.⁷⁶ Myös runossaan ”Synty ja kuolo” Peurala runoilee kymmenen säkeistön verran seuran tavoitteista ja lopusta:

70 *Orpo* 30.1.1904, 7–8.

71 Erakko-seuran pöytäkirja 6.11.1904, jälkikatsaus; *Orpo* 7.8.1904, 1–2.

72 Erakko-seuran pöytäkirja 16.10.1904 4§.

73 Ks. myös *Orpo* 18.9.1904 ja 5.11.1904, 2–5.

74 Niitemaa 1971, 191–192. Suomalaisen keskinäisistä riidoista uutisoitiin myös paikallisessa lehdessä (*Chronicle and North Coast Advertiser* 5.8.1904, 2).

75 *Orpo* 7.8.1904, 5–6; *Orpo* 18.9.1904, 3–6; *Orpo* 5.11.1904, 15–18.

76 Salmi-Niklander 2013b, 404–405.

Mennyt jo nyt manalle on
”edistys seura Erakon,”
ruumis, sielu, kaikki tyyni,
– veisaatkaan me hänle hymni
työnsä jalo oli.

”Kuolla kun ei saanut muka
kunnialla tämä seura,”
nain luopiot ”protesteeraa”
Malko-saarelle Sointulaan,
kirjeitä laaditaan.⁷⁷

Viimeisessä säkeistössä Peurla toivottaa:

Leppyös nyt toverit jo,
uusi seura ”Kutiseva,”
opinahjoksi teil tulkoon
hiidanpahan sill ”Eläköön!” –
Erakko on poissa.⁷⁸

Seuran hajottua osa jäsenistä muutti Kurikan perässä Kanadaan, jotkut Yhdysvaltoihin tai muualle Australiaan. Muutamat perheet, kuten Andersonit, pysyivät alueella mutta siirtyivät lähemmäs rannikkoa Bli Blihin ja jatkoivat sokeriruo’on viljelemistä.⁷⁹ I. O. Peurla arvosti lehden työtä Finburyn suomalaisyhteisön elämän dokumentoijana ja ilmoitti siksi huolehtivansa lehden säilymisestä ottamalla lehdet mukaansa Malkosaareen.⁸⁰ Vancouverista vuonna 1970 löytyneet lehdet luovutettiin Siirtolaisuusinstituutille vuonna 1976.⁸¹ Lehtien lisäksi Peurla otti mukaansa seuran kantakirjan sekä osan pöytäkirjoista ja muita asia-

77 *Orpo* 5.11.1904, 10.

78 *Orpo* 5.11.1904, 10.

79 Heimo 2016, 98.

80 *Orpo* 5.11.1904, 7–8.

81 Luovutustodistus 4.7.1976. Lehden digitaalinen kopio luovutettiin Erakko-seuran jäsenen Edvard Andersonin (ent. Wuolle) lapsenlapselle ja kotiseutuaktiiville Anne Suosaarelle (ent. Margoc) vuonna 2013.

kirjoja. Nämä luovutettiin vuonna 1970 Sointulasta Suomi-Seuran silloiselle puheenjohtajalle, joka vuorostaan luovutti ne Vilho Niitemaalle liitettäväksi Turun yliopiston silloisen yleisen historian laitoksen siirtolaishistorian arkistoon.⁸²

Lehden viimeisessä numerossa esitettiin ajatus uuden seuran perustamisesta, mutta meni vielä kymmenisen vuotta, ennen kuin Brisbaneen perustettiin Queenslandin Suomen Heimion Seura muutaman entisen Erakko-seuran jäsenen toimesta vuonna 1914. Seura muuttui myöhemmin poliittisesta seurasta urheiluseura Suomi Athletic Clubiksi, jotta se yhdistäisi suomalaisia eikä erottaisi heitä.⁸³ Vuonna 1927 urheiluseurasta muodostettiin Australian ensimmäinen Suomi-yhdistys, yhä toiminnassa oleva Brisbanen Suomi-seura.⁸⁴

Australiassa ilmestyvässä *Suomi-lehdessä* julkaistiin 1999 juttu Matti Kurikan ja Kalevan Kansan saapumisesta maahan sata vuotta aiemmin ja heidän myöhemmistä vaiheistaan.⁸⁵ Vuosisata myöhemmin enää harva australiansuomalainen tietää, kuka Matti Kurikka oli, mutta jotkut vielä tunnistavat nimen *Kurikka* ja nimityksen *kurikkalaiset*. Kyseenalainen maine on elänyt pidempään kuin muisto siitä, mihin Kurikka seuraajineen pyrki. Kurikan seuraajia jäi joitakin Australiaan Kurikan muuttettua Kanadaan. Näissä perheissä Kurikan ja Kalevan kansan muistoa vaalittiin usean sukupolven ajan – aivan kuten Chillagoessa Kurikan seurueeseen lapsena kuuluneen Aino Hirmukallion perheessä. Vuonna 1972 Aino lähetti Olavi Koivukankaalle runon, josta kuvastuu Kurikan seuraajien syvä pettymys Australiaan mutta ei Matti Kurikkaan.

82 Niitemaa 1971, 195–196.

83 Koivukangas 1972, 216–217; Koivukangas 1986, 114–125, 308–311.

84 *Brisbanen Suomi-seura*, Seuran historiaa.

85 Kokkonen 1999.

The Song of Matti Kurikka

We went to Australia
Went to Australia
We went to Australia
To be treated as slaves.

We had to fight
With all our might,
For the right
To be their equal and brothers.

When Aussies saw
We were no longer their slaves,
They helped us if we were
Their long lost brothers.

We came to Australia,
Came to Australia;
We came to Australia,
The land of gold and riches.

We found no gold,
We found no riches,
Only dried up rivers,
And dried up ditches.

We left Australia,
Left Australia,
We left Australia
And your God forsaken riches.

Goodbye Australia,
Goodbye Australia,
Goodbye Australia,
You land of hell.¹

¹ Aino Hirmukallion (o.s. Kotkamaa) lähettämä runo Olavi Koivukankaalle vuonna 1971. Koivukangas 1972, 140–141.